

Elissa Eriksson

**KUVA-AIDE-
AKATEMIA**

X TAIDEYLIOPISTO

KUVATAITEEN MAISTERIN OPINNÄYTE
Taideyliopiston Kuvataideakatemia / Tila-aikataiteen opetusalue

9.10.2017

Opinnäytteen osat

TAITEELLINEN OSUUS, OSA I

Money Talks -yksityisnäyttely

4.–22.1.2017

Galleria Huuto Uudenmaankatu
Uudenmaankatu 35, Helsinki

NÄYTTelyn TEOKSET

Mitä raha on? (2016–2017)

installaatio

tilisiirtolaput, ilmoitustaulut, nastat, digikehys, ruutu-
kaappaukset, kirjoituskone

Is It Worth It? (2016)

installaatio

yhden sentin kolikot

Rahapäiväkirja (2017)

mustavalkotulosteet, 10 kpl, 594 mm x 420 mm

Rahakysymyksiä (2016)

video, kesto 25min

A Story of Ten Little Cents (2017)

vihko, 297 mm x 210 mm

TAITEELLINEN OSUUS, OSA II

Kuvan Kevät 2017 -lopputyönäyttely

6.–28.5.2017

Helsingin taidemuseo,
Tennispalatsin pohjoispäädyn vanha lippukioski
Eteläinen rautatienkatu 8, Helsinki

Rahakiska (2017)

installaatio/ myyntiperformanssi

tiistaista sunnuntaihin klo 11–18

(poikkeuksena 17.5. klo 11–16 ja 20.5. klo 13–18)

materiaalit: yhden sentin kolikot, akrylikuutiot, hinnoit-
teluvaaka, metallikauha, esiliina, lippalakki, vaihtoraha,
neonvärinen paperi, mainostelineet

OPINNÄYTTEEN OHJAAJA

Jaana Kokko

OPINNÄYTTEEN TARKASTAJAT

Alma Heikkilä ja Jani Leinonen

Taustaa

Taiteen tekeminen lähtee minulla usein liikkeelle siitä, että kiinnostun jostain omaan arkeeni tai arkisten sioiden kautta laajemmin yhteiskuntaan liittyvästä ilmiöstä.

Alkusysäyksen opinnäytetyöni aiheeseen sain jo keväällä 2012, kun eräs asiakkaita etsivä pankkiiriliike halusi kutsua minut keskustelemaan raha-asioistani. Rahatilanteeni oli melko vaatimaton eikä minua varsinaisesti kiinnostanut sen läpikäyminen, mutta päätin ottaa kutsun vastaan uteliaisuuttani. Olin silloin jo jonkin aikaa seurannut mediassa käytävää keskustelua eettisestä sijoittamisesta ja ajattelin, että tilaisuudessa olisi kiinnostavaa kysyä kyseisen pankin tarjontaa suhteessa siihen. Tapaamisessa pankin edustaja alkoikin esitellä eri sijoitusvaihtoehtoja, jolloin otin puheeksi eettiset rahastot ja kysyin, onko heillä tarjota sellaisia. Vastaus oli ylimalkainen ja kuului suurin piirtein seuraavasti: ”Onhan noita jonkinlaisia eettisiä rahastoja olemassa – mutta suoraan sanottuna – eihän rahalla varsinaisesti hyvää tehdä.”

Keskustelu ja erityisesti tuo lausahduksen viimeinen osa jäivät pyörimään mieleeni. Mietin, että oliko pankkihenkilö vahingossa onnistunut sanallistamaan jotain hyvin oleellista siitä, millainen rooli rahalla on yhteiskunnassamme. Olisiko tosiaan niin, että yhteiskunnassamme raha-asiat muodostavat oman erillisen maailmansa, johon eivät päde samat eettiset säännöt kuin muuhun kanssakäymiseen? Arkielämässä meidän on helppo olla samaa mieltä siitä, että kanssaihmiselle ei saa tehdä pahaa, mutta jos kyse on rahan ja varallisuuden kartuttamisesta, siirtykö kysymys eri tasolle?

Ajatus raha-aiheisen taideteoksen tekemisestä syntyi samalla, kun kysymykset pyörivät mielessäni. Tosin aika

monta vuotta kannoin mielessäni vain yhtä teosideaa: halusin tehdä dokumentaarisen videoteoksen, jossa edellä kuvatun kaltaisen tilanteen keskellä pankkialan ammattilainen tulisi sanoneeksi jotain samalla tavalla kiinnostavaa tai jopa paljastavaa.

Aloitettuani opinnot Kuvataideakatemiaan maisteriohjelmassa pääsin keskustelemaan teosideastani ja sen taustoisista, mikä auttoi minua laajentamaan tarkastelukulmaani. Vähitellen oivalsin, että tuon ensimmäisen kiinnostuksen kipinän taustalla oli se, että raha on niin monisyisesti punoutunut osaksi elämäämme ja kulttuuriamme. Oivaluksen jälkeen alkuperäinen teosidea jäi taka-alalle ja aloin kehittää teoksia, joiden parissa pääsisin tarkastelemaan rahaa mahdollisimman monipuolisesti erilaisista näkökulmista.

Seuraavissa luvuissa käyn läpi opinnäytteeni osat, joita ovat *Money Talks* -näyttely teoksineen (*Mitä raha on?*, *Rahakysymyksiä*, *Rahapäiväkirja*, *Is It Worth It?* ja *A Story of Ten Little Cents*) sekä performanssi-installaatio *Rahakiska*. Kertoessani minulle ominaisista työskentelytavoista mainitsen myös muita omia teoksiani kuten *Haluan nähdä muutakin* (2011), *Aleksanterinkadun tiistaikerho* (2012–2013), *Creative Shopping* -näyttely (2014) sekä *Kotivalot* (2017). Näiden mainintojen yhteydessä avaen lyhyesti tekstissä tai alaviitteenä teosten idean ja taustat. Lopuksi pohdin, miten työni aiheet ja työskentelymenetelmät linkittyvät muuhun taidekenttään sekä mitä opinnäyteprosessi on minulle antanut suhteessa aiheeseeni sekä omaan työskentelyyn.

Money Talks

Opinnäytetyöni ensimmäinen osa oli yksityisnäyttely *Money Talks* Galleria Huudossa Helsingin Uudenmaankadulla 4.–22.1.2017. Tavoitteeni näyttelyä tehdessä oli luoda kokonaisuus, jossa erilaisten teosten avulla tutkisin ja avaisin itselleni sekä näyttelyvieraille rahan käsitettä mahdollisimman monipuolisesti. Yhteensä teoksia syntyi näyttelyyn viisi kappaletta: *Mitä raha on?*, *Rahapäiväkirja*, *Is It Worth It?*, *Rahakysymyksiä* ja *A Story of Ten Little Cents*.

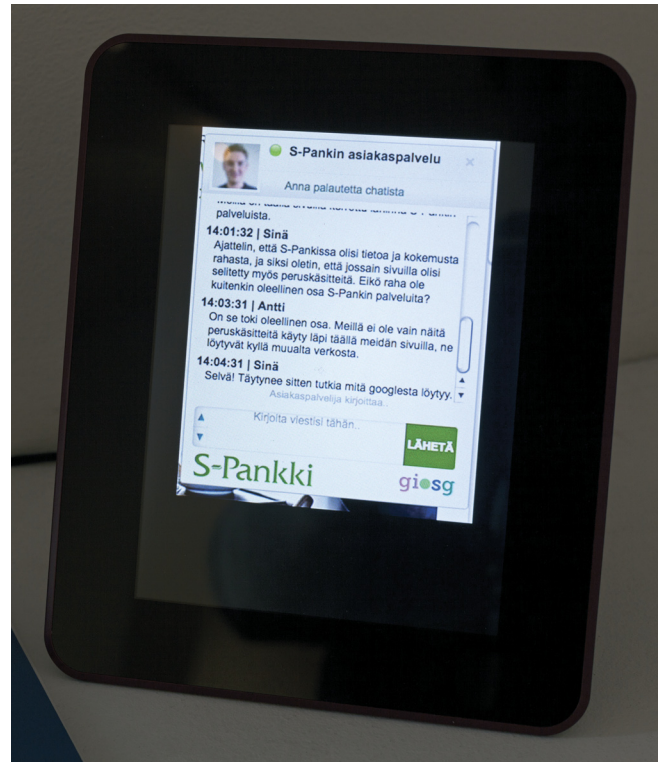

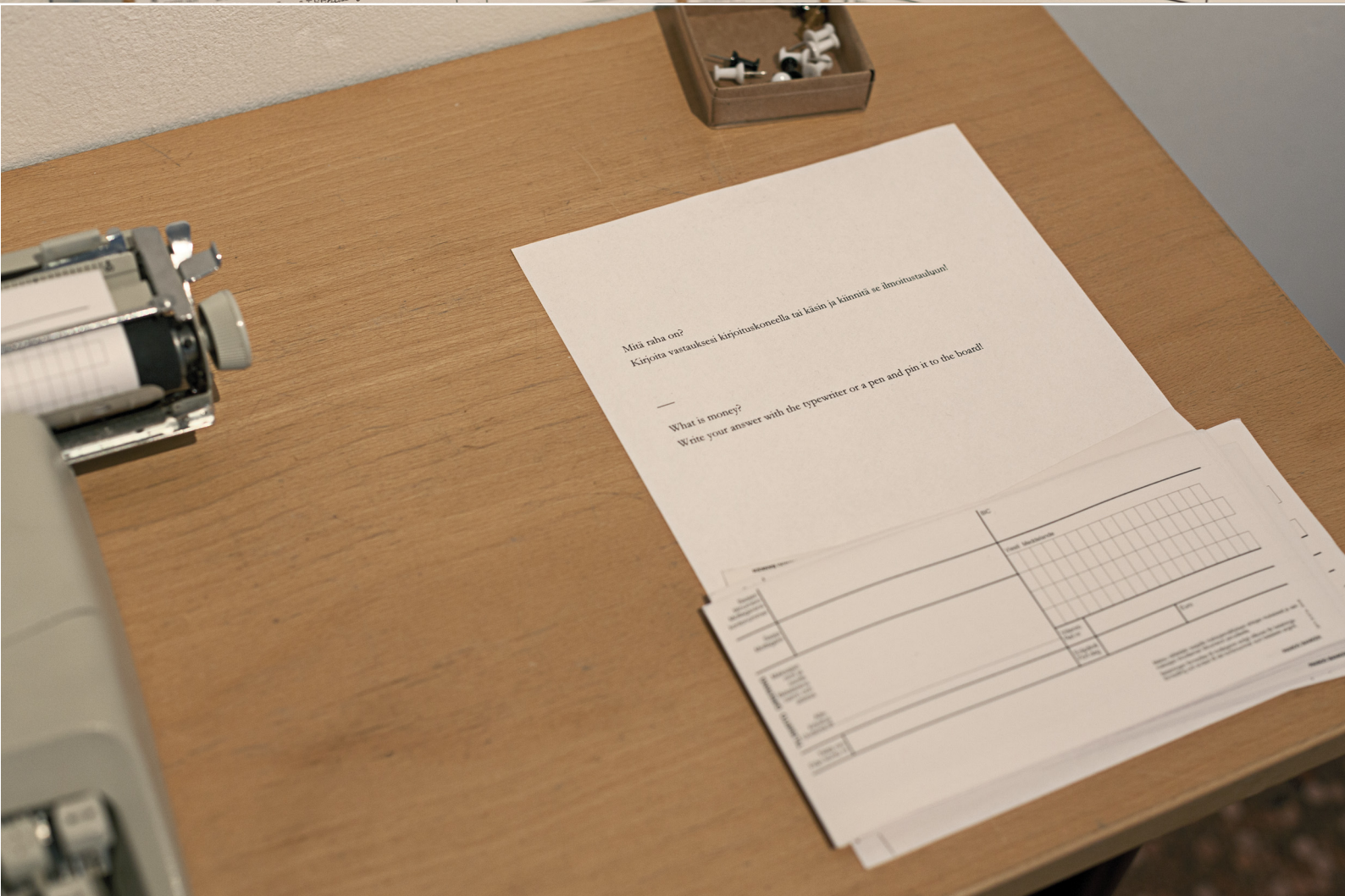
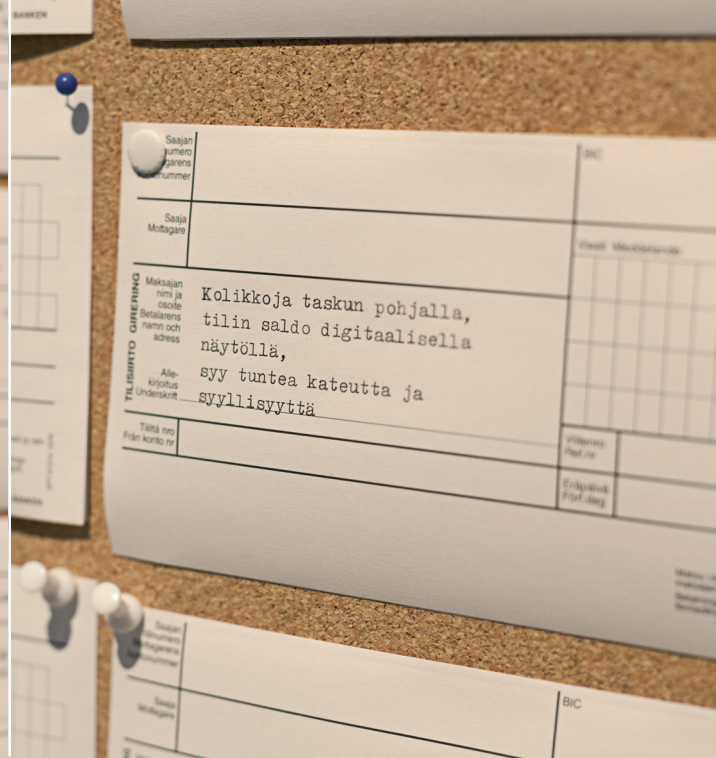
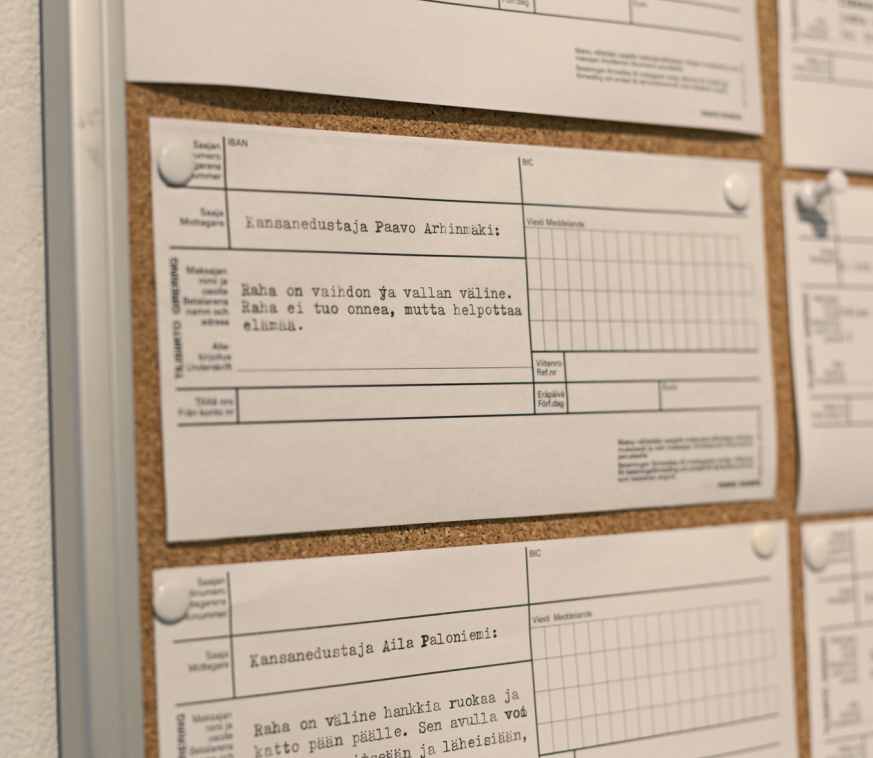

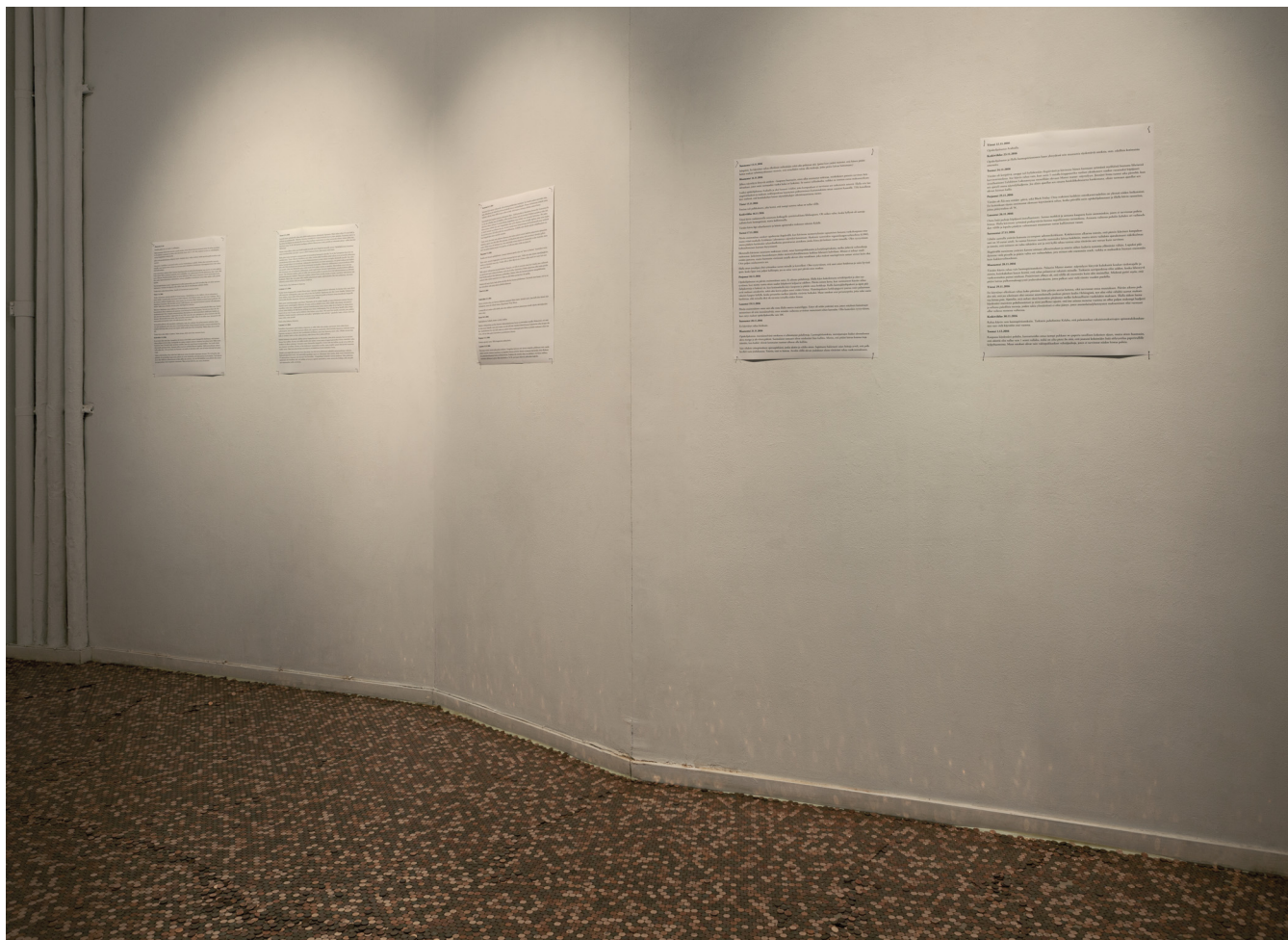
MITÄ RAHA ON?

Kahdelle seinälle, pöytätasolle ja digikehykseen levittäytyvä installaatio *Mitä raha on?* (2016–2017) sai alkunsa siitä, kun huomasin, miten vaikeaa on lyhyesti ja ytimekkäästi määritellä, mitä raha on, ja toisaalta, miten harvoin lopulta joudumme asiaa pohtimaan. Päätin pyytää erilaisia ihmisiä vastaamaan lyhyesti kysymykseen. Lopulliseen teokseen kirjoitin vastaukset puhtaaksi kirjoituskoneella pankista saataville tilisiirtomakkeille, koska alkuperäiset vastaukset olivat eri muodoissa. Olin kerännyt niitä satunnaisilta ohikulkijoilta ja kavereilta käsinkirjoitetuille paperilapuille, mutta myös sähköpostitse kansanedustajille lähettämälläni kyselyviestillä. Lisäksi näyttelykävijöillä oli mahdollisuus naputella kirjoituskoneella oma vastauksensa kysymykseen ja kiinnittää se osaksi teosta. Tilisiirtomakkeille kirjoitettujen vastausten lisäksi yhden osan teosta muodostivat kuvakaappaukset chat-keskusteluista asiakaspalvelijoiden kanssa pankkien Internet-sivuilla. Nämä kuvat pyörivät digikehyksessä.

Kuvat: Tekla Inari

RAHAPÄIVÄKIRJA

Rahapäiväkirja-teoksen (2016) kautta halusin tarkastella rahan merkitystä henkilökohtaisella tasolla. Halusin pohtia, millaisia ajatuksia itselläni siihen kytkeytyy ja millaisissa tilanteissa raha on läsnä päivittäisessä elämässäni. Kirjasin mahdollisimman tarkasti muistiin kahden kuukauden ajan kaikki rahaan liittyneet ajatukset ja tapahtumat. Näyttelyssä nämä päiväkirjamaiset merkinnät olivat esillä kymmenellä A2:n kokoisella, seinälle kiinnitetyllä tulosteella.

Sunnuntai 13.11.2016

Isänpäivä. En käyttänyt rahaa ollenkaan mihinkään enkä edes pohtinut sitä. (paitsi kun ystävä mainitsi, että hänen pitäisi hoitaa maksut työttömyyskassaan muistin, että minullakin taitaa olla maksuja, jotka pitäisi laittaa hoitumaan.)

Maanantai 14.11.2016

Jälleen näyttelyyn liittyviä ostoksia – kaupassa huomasin, etten ollut muistanut tarkistaa, minkälaisen patterin tarvitsen keittiövaakaan, joten ostin varmuuden vuoksi kaksi eri kokoista. Se tuntui tuhlaukselta, vaikkei ne montaa euroa maksaneetkaan.

Lisäksi opiskelijalounas Arabialla ja yksi banaani evääksi, joita kumpaakaan ei tarvinnut sen tarkemmin miettiä. Illalla tein luomupiiritilauksen ja maksoin verkkopankissa lauantaisen polttarireissun kustannuksista oman osuuteni kaasoille. Tiliä katsellessa kävi mielessä, että kuinkakohan kauan näyttelykulujen takaisinsaamisessa menee.

Tiistai 15.11.2016

Postissa tuli palkkakuitti, joka kertoi, että isompi summa rahaa on tullut tilille.

Keskiviikko 16.11.2016

Töissä kävin ruokatunnilla ostamassa kollegalle synttäriskulaata lähikaupasta. Oli vaikea valita, koska hyllyssä oli samoja suklaita kuin luomupiirissä, mutta kalliimmalla.

Tänään kävin läpi rahatilanteeni ja laitoin opintotukia maksuun takaisin Kelalle.

Torstai 17.11.2016

Päivän ensimmäiset ostokset tapahtuvat iltapäivällä, kun kävimme mentoriryhmän tapaamisen lomassa ruokakaupassa ostamassa evästä matkalla Exhibition Laboratoryn näyttelyä katsomaan. Harkitsin tuoretiskin vegaanilasagnevaihtoehtoa (6,90€), mutta päädyin keräämään salaattibuffetista punnittavan annoksen, jonka hinta jää kolmen euron tienoille. Olen tyytyväinen kohtuuhintaisen lounaan löytymisestä.

Illemmalla kävimme ostamassa uudestaan evästä, ostan luomuporkkanoita ja karjalanpiirakoita, melko järkeviä vaihtoehtoja molemmat. Jatkoimme kuuntelemaan yhden mentoriryhmäläisemme keikkaa läheiseen kahvilaan. Minun ei tehnyt mieli mitään juotavaa, mutta huomasin vitriinissä tarjolla olevan chia-vanukkaan, joka maksoi suurinpiirtein saman verran kuin olut. Otin paljon mieluummin sen.

Illalla ostan junaliput yhtä työmatkaa varten minulle ja kaverilleni. Olen tyytyväinen, että saan asian hoidettua jo näin hyvissä ajoin, koska liput ovat paljon kalliimpia, jos ne ostaa vasta pari päivää enen matkaa.

Perjantai 18.11.2016

Opiskelijalounas on päivän ensimmäinen ostos. Ei aiheuta pohdintoja. Illalla käyn kokeilemassa seinäkiipeilyä ja olen tyytyväinen, kun monta vuotta sitten saadut lahjakortit kelpaavat edelleen. Päivän toinen kerta, kun varsinaisesti käytän rahaa (lahjakortteja ei lasketa) on, kun kotimatalla käyn kaupassa ja päätän ostaa herkkuja. Kallis luomujäätelöpaketti ja sipsit pääsevät mukaan ostoskoriin, enkä edes kovin paljon mieti niiden hintaa. Yksittäispakattu herkkujugurtti joutuu tosin palaamaan takaisin kaupan hyllylle, koska perustelen itselleni jäätelön riittävän herkuksi. Muut ostokset ovat perustarpeita, joita tulee usein hankittua, eikä minulla siksi ole tarvetta vertailla niiden hintaa.

Lauantai 19.11.2016

Päivän ensimmäinen ostos taisi olla vasta illalla ostettu teatterilippu. Esitys oli erään ystäväni teos, joten esityksen katsomaan meneminen oli niin itsestäänselvää, etten missään vaiheessa arvioin menemistä rahan kannalta. Olin kuitenkin tyytyväinen, kun esitys maksoi opiskelijakortilla vain 10€.

Sunnuntai 20.11.2016

En käyttänyt rahaa lainkaan.

Maanantai 21.11.2016

Opiskelijalounas, itsestäänselvänä ostoksena ei aiheuttanut pohdintoja. Luomupiiriostoksia, normijuttujen lisäksi alennuksessa oleva mango ja ale-viinirypäleitä. Suomalaiset tomaatit olivat mielestäni liian kalliita. Mietin, että pitäisi laittaa kotona ituuta itämään, kun kaikki vihreät kotimaiset tuotteet alkavat olla kalliita.

Sain vihdoin työsopimuksen opetuspätkästä, jonka aloitin jo viikko sitten. Sopimusta hakiessani asian hoitaja arveli, että palkka ehtii vasta joulukuussa. Totesin, ettei se haittaa. Arvelin tilillä olevan joulukuun alussa riittävästi rahaa vuokranmaksuun.

IS IT WORTH IT?

Lattialle tiiviisti levitetystä yhden sentin kolikoista koostuva installaatio *Is It Worth It?* (2016) syntyi jo vuodenvaihteessa 2015–2016, kun ideoimme opiskelukavereideni kanssa *Cents and Soil*-yhteisnäyttelyä¹ Exhibition Laboratory Project Roomiin. Idea syntyi intuitiivisesti; halusin kokeilla, miltä näyttäisi ja tuntuisi, kun rahaa olisi käytetty materiaalinomaisesti isona massana. Kun toteutusmateriaali tarkentui yhden sentin kolikoiksi, tajusin pääseväni pohtimaan teoksen kautta myös rahaan liittyviä mittakaavakysymyksiä. Yhden sentin kolikko on meillä Suomessa lähes epäraha, koska sitä ei käytännössä koskaan

1 *Cents and Soil*, Exhibition Laboratory Project Room, 8.–24.1.2016, Eriksson, Haapala, Nuutilainen ja Pulkkinen

käytetä ja yhdellä sellaisella ei oikeastaan saa ostettua mitään. Kuitenkin jossain toisessa maassa se voi olla käytökelpoinen maksuväline.

Is It Worth It?-teos oli siis toista kertaa esillä, kun se oli osana *Money Talks*-näyttelyä. Ensimmäisellä kerralla Exhibition Laboratory Project Roomissa kolikkopinta rajautui selkeästi huonetilassa seiniin sekä kohtaan, jossa lattiapinnan korkeus muuttui porrasmaisesti, mutta Galleria Huudossa annoin kolikkopinnan tulla takahuoneesta etutilan puolelle ja rajautua orgaanisesti neliömäisen lattia-alan kahdelle sivulle. Näin kolikkomassa tuntui toimivan myös kokonaisuutta yhteen sitovana elementtinä.

Kuva: Tekla Inari

Rahakysymyksiä

MONEY MATTERS

RAHAKYSYMYKSIÄ

Videoteoksessa *Rahakysymyksiä* (2016) haastattelen kolmea henkilöä, jotka ovat työnsä kautta olleet tekemisissä rahan kanssa. Tässä teoksessa palaan tavallaan takaisin koko projektin syntyjuurille ja kysyn haastateltaviltani mm. kommenttia siihen, voiko rahalla tehdä hyvää tai pahaa. Videon kesto on 25 minuuttia ja tyyli television keskusteluohjelmista lainatun asiallinen.

Näyttelyssä videoteos oli esillä etutilassa seinään kiinnitetyllä litteällä näytöllä ja videon äänet täyttivät koko näyttelytilan puheella rahasta.

Haastateltavat henkilöt: sijoitusneuvoja Petteri Nurminen, entinen sijoitusanalyttikko Jörgen Eriksson sekä yrittäjä Tuomas Toivonen.

Kuitti

3.1.2017 klo 01:30

Saajan tilinumero ja BIC FI65 2896 8500 0045 73 NDEAFIHH	Viesti This little cent wondered: Why traveled I alone? Where have all my friends gone?	
Saajan nimi Random Account Owner D	Viitenumero	
Maksajan nimi ERIKSSON RAAKEL ELISSA	Kirjauspäivä 03.01.2017	Arvopäivä 03.01.2017
Maksajan nimen lähde Nimi pankin järjestelmästä	Maksupäivä 03.01.2017	euroa 0,01
Arkistointitunnus 20170103593497RZ0064		

© OP Ryhmä

Asiakkaan tulostama 01.01.2017 11:23:33 GMT +2

Tilitapahtumat

Itsepalvelu

Tilityt:	FI36 2006 2000 1719 22
Maksaja:	ERIKSSON ELISSA
Tilityt:	FI19 4728 1560 0948 65
BIC:	POPFFI22XXX
Saaja:	Random Account Owner I
Määrä:	0,01- EUR
Maksupäivä:	01.01.2017
Viesti:	This little cent wondered: Who was it that created me?
Kirjauspäivä:	01.01.2017
Arvopäivä:	01.01.2017
Arkistotunnus:	1701012588NGR30264

Asiakkaan tulostama © Copyright 2017 Nordea - Aika: 01.01.2017 11:23:33 GMT +2

Asiakkaan tulostama 01.01.2017 11:24:53 GMT +2

Tilitapahtumat

Itsepalvelu

Tilityt:	FI36 2006 2000 1719 22
Maksaja:	ERIKSSON ELISSA
Tilityt:	FI04 3379 6500 0647 16
BIC:	ESSEFIHXXXX
Saaja:	Random Account Owner B
Määrä:	0,01- EUR
Maksupäivä:	01.01.2017
Viesti:	This little cent wondered: Where will my paths take me next? Will I be spreading good or bad?
Kirjauspäivä:	01.01.2017
Arvopäivä:	01.01.2017
Arkistotunnus:	1701012588NGPH0218

Asiakkaan tulostama © Copyright 2017 Nordea - Aika: 01.01.2017 11:24:53 GMT +2

Tilitapahtumat

Itsepalvelu

Tililtä: FI36 2006 2000 1719 22
 Maksaja: ERIKSSON ELISSA
 Tilille: FI19 4728 1560 0948 65
 BIC: POPFFI22XXX
 Saaja: Random Account Owner I
 Määrä: 0.01- EUR
 Maksupäivä: 01.01.2017
 Viesti: This little cent wondered: Who was it that created me?
 Kirjauspäivä: 01.01.2017
 Arvopäivä: 01.01.2017
 Arkistotunnus: 1701012588NGR30264

Kuitti

Saajan tilinnumero ja BIC FI88 3868 0900 0008 08 SWEDFIHH Saajan nimi Random Account Owner G	Viesti This little cent wondered: Where did I arrive? Never felt this powerful before!	
Maksajan nimi ERIKSSON RAAKEL ELISSA	Viitenumero	
Maksajan nimen lähde Nimi pankin järjestelmästä	Kirjauspäivä 01.01.2017	Arvopäivä 01.01.2017
Arkistointitunnus 201701015934974H0334	Maksupäivä 01.01.2017	euroa 0,01

Kuva: Tekla Inari

A STORY OF TEN LITTLE CENTS

Halusin tuoda näyttelykokonaisuuteen mukaan myös jonkin teoksen, jossa on läsnä rahan liikkuminen bitti-avaruudessa pelkkänä digitaalisena tietona. *A Story of Ten Little Cents* (2017) on pienen kirjasen muotoinen taide-teos, jonka jokaisella kymmenellä sivulla on kuitti verkkopankin tilisiirrosta. Tein arpomalla muodostettuihin tilinumeroihin yhden sentin kokoiset tilisiirrot ja jokaisen maksun viestikenttään kirjoitin pienen englanninkielisen tarinan kyseisen sentin näkökulmasta.

Kuva: Tuija Teiska

Rahanpohtijasta rahanmyyjäksi

Money Talks -näyttely tuntui luonteeltaan hieman erilaiselta kuin aiemmat projektini. Monet teokseni soluttautuvat jollain tavalla osaksi ”tosimaailmaa” eli olen hyödyntänyt niiden toteutuksessa taidemaailman ulkopuolista maailmaa. Esimerkiksi näyttelyssäni *Creative Shopping*² teokset olivat kuitteja, jotka syntyivät erilaisissa kaupoissa pyydettyäni myyjä syöttämään ostamani tuotteet kassakoneeseen tiettyssä järjestyksessä. Tuotenimistä muodostui kuitteihin kuvioita ja runoja. *Haluan nähdä muutakin* -projektissa (2011) puolestaan hyödynsin pysäkkikatosten mainostiloja, joiden yhdessä vuokraamisesta syntyi yhteisöllinen taideteos³.

Olemassaolevien arkimaailman rakenteiden hyödyntämisessä näen sukulaisuutta esimerkiksi Otto Karvosen tai Pilvi Takalan työskentelyyn. Pilvi Takalan *Harjoittelija* (2008) teki minuun aikoinaan lähtemättömän vaikutuksen⁴. Minusta oli hykerryttävää, että taideteos syntyi ”harjoittelijan” koettellessa todellisen työyhteisön kirjoittamattomia sääntöjä epätavallisilla työskentelytavoillaan. Myös teoksessaan *The Real Snow White* (2009) Takala

soluttautuu keskelle tavallista arkipäivää – tällä kertaa Eurodisneyn sisäänkäynnillä – ja tulee paljastaneeksi absurdeja ajattelumalleja, kun vartija ei halua päästää Lumikiksi pukeutunutta Takalaa sisälle huvipuistoon⁵. Otto Karvonen puolestaan on monissa teoksissaan hyödyntänyt kaupunkitilan tyypillisiä elementtejä ja kameleonttimaisesti omaksunut niihin liittyviä toimintatapoja teoksien toteutuksessa. Esimerkiksi teoksessaan *Security Flip Shifty* (2005) Karvonen puki ryhmän rullalautailijoita vartijoiden univormujen näköisiin haalareihin. Asematunnelissa ja kaduilla rullalautaileviin vartijahahmoihin kiteytyi näin kaupunkitilan tyypillinen vastakkainasettelu – nuoriso vastaan virkavalta. Teoksissaan *Eggs of Faith* (2016)⁶, *Islamilainen rievä* (2014)⁷ ja *Rasistit puoleen hintaan* (2017)⁸ Karvonen käytti katu- ja torikojujen muotoa ja rakensi teoksensa myymistapahtuman ympärille. Ennakkoluulot sekä pieniin arjen valintoihin liittyvät käyttäytymismallit joutuvat näissä teoksissa kiinnostavasti tarkasteluun juuri siinä tilassa, jossa ne usein aktivoituvat: kaupunkitilassa kohtaavat erilaiset ihmiset ja ennakkoletuksia tehdään silmänräpäyksessä.

2 *Creative Shopping*, Galleria Huuto Uudenmaankatu 22.10.–9.11.2014. Näyttelyn teokset olivat ostokuitteja, joihin oli tiettyssä järjestyksessä tiettyjä tuotteita ostamalla luotu esimerkiksi kuvioita ja riimirunoja.

3 *Haluan nähdä muutakin* -teos oli yhteisöllinen projekti, jossa Facebookin kautta etsin ihmisiä vuokraamaan kanssani mainostilaa Helsingin pysäkkikatoksista yhden viikon ajaksi. Yhteisvuokraukseen osallistui lopulta 1458 ihmistä, ja pysäkeille viikoksi asennetussa julisteessa luki teksti: ”Haluan nähdä muutakin – 1458 ihmistä halusi vapauttaa tämän tilan viikoksi kaupallisista tiedotteista” Lisäksi julisteen taustalle oli painettu pienellä tekstillä projektiin osallistuneiden ajatuksia siitä, mitä he haluaisivat nähdä kaupunkitilassa.

4 Takala P. 2017a.

5 Takala P. 2017b

6 Karvonen pystytti kananmunien myyntikojun pariisilaisen jalkakäytävän laitaan. Kananmunat oli nimikoitu eri uskontokuntien mukaan, jolloin ostaja sai valita, ostaako esimerkiksi hindulaisia tai kristittyjä kananmunia. Roos 2016.

7 Karvonen toteutti performanssin toriympäristössä Vantaalla, Tampereella ja Mäntässä myyden tyypillisessä torikojuissa Islamilaiseksi rieväksi nimettyä leipää. Karhunen 2017; Karvonen 2017.

8 Teos oli rakennettu mansikkakojun muotoon Riihimäelle. Erotuksena muihin mansikkakojuihin Karvosen kojussa oli kyltti ”Rasistit puoleen hintaan”. Karhunen 2017.

Vaikka *Money Talks* -näyttelyn teoksissa oli joitain ”tosimaailman” elementtejä kuten yhden sentin kolikot tai aivan oikeasti tapahtuneet tilisiirrot, yleisvaikutelmaksi minulle jäi, että näyttelyn teokset syntyivät tavallista enemmän omissa oloissani – ikään kuin yksityisesti. Toki lähtökohtakin kyseiselle näyttelylle oli ollut pohdiskelevampi kuin aiemmin, mutta joka tapauksessa tuntui virkistävältä vaihtelulta, kun sain kuulla, että voisin Kuvan Kevät 2017 -näyttelyssä hyödyntää Tennispalatsin rakennuksen pohjoispäädyssä sijaitsevaa vanhaa lippukioskia, joka kuuluu Helsingin taidemuseon (HAM) näyttelytiloihin. Taideteoksen sijainti elokuvateatterirakennuksen kyljessä, keskellä kaupunkia toisi sen välittömästi lähemmäs kaipaamaani tosimaailmaa.

Vanha lippukioski teoksen toteutuspaikkana avasi mielessäni heti visiot jonkin myymisestä ja sen myötä performatiivisesta installaatioteoksesta, joka edellyttäisi minun itseni läsnäoloa myyjänä ja kutsuisi katsojat osallistumaan. Halusin toteuttaa teoksen jatkona *Money Talks* -näyttelylle ja työn alla olleelle rahateemalle. Syntyi idea rahakioskista, josta voisi ostaa rahaa kilohinnalla. Itseäni kiehtoi mahdollisen ostotapahtuman absurdi luonne. Päätin lisäksi sitoa rahakilon hinnan päivittäiseen lämpötilaan⁹, jotta rahakioskin toimintalogiikasta löytyisi yhtymäkohtia rahamarkkinoiden heilahteluihin ja valuuttakurssien ennustamisyrityksiin.

9 Tarkistin lämpötilan aina kioskin avaamisen aikaan Ilmatieteen laitoksen verkkosivuilta ja käytin Helsingin Kaisaniemen mittausyksikön mittaustuloksia. Mitä kylmempi sää, sitä edullisempi oli rahan kilohinta.

PÄIVÄ	LÄMPÖASKEET	HINTA €/kg
5.5	11.2%	4,54
6.5	13.9%	4,58
7.5	7,6%	4,04
8.5		
9.5		
10.5		
11.5		
12.5		
13.5		
14.5		
15.5		
16.5		
17.5		
18.5		
19.5		
20.5		
21.5		
22.5		
23.5		
24.5		
25.5		

ITSELLE,
YSTÄVÄLLE
KOTIIN,
MÖNKILLE...

OSTA NIIN
PALJON TAI
VÄHÄN
KUIN
HALUAT

Kuva: Minna Suontemi

Kuva: Jörgen Eriksson

RAHAKISKA

Avasin *Rahakiskan* toukokuun viidentenä päivänä 2017 Tennispalatsin pohjoispäädyn lippukioskissa. Myytävä raha eli yhden sentin kolikot olivat esillä kioskissa läpinäkyvissä akryylikuutioissa ikkunalaudoilla ja takaseinän hyllyillä. Yksi kioskin ikkunoista oli nostettu sivuun, jotta asiakkaat pääsisivät ostoksille ja itse olin kioskissa sisällä esiliinalla ja lippalakilla varustautuneena. Myynti-ikkunan kohdalla minulla oli hinnoitteluvaaka, johon oli syötetty päivän hinta. Sama kilohinta oli kirjoitettu neonvärisiin papereihin kioskin ikkunoissa sekä kahdessa mainostelinessä, jotka seisoivat kioskin ulkopuolella. Kioskin yläikkunoissa luki valkoisin kirjaimin RAHAKISKA.

Ensimmäiset asiakkaat saapuivat ostoksille. Yksi heistä oli turisti, joka oli jo edellisenä päivänä käynyt ihmet-

telemässä puuhiani, kun järjestelin kioskiani myyntikuntoon. Hän puntaroi matkalaukkunsa tilavuutta ja päätti sitten ostaa kolikoita kaksi kiloa. Kauhoin metallisella kauhalla kolikoita hinnoitteluvaa'alla olevalle paperipalalle niin paljon, että digitaal näyttöön tuli lukemaksi "2,000 kg" ja "8,68€". Sitten otin pienen läpinäkyvän muovipussin ja pyysin asiakasta pitelemään sitä, kun kaadoin vaa'alla olleen paperin avulla kolikot pussiin. Asiakas maksoi ostoksensa ja sujautti kolikot housutaskuihinsa. Muista avajaispäivän asiakkaista suurin osa taisi olla *Kuvan Kevät* -avajaisvieraita, joiden ostokset vaihtelivat paristakymmenestä grammasta reiluun kiloon. Toiset ostivat käytettävissä olevan rahamäärän mukaan – esimerkiksi neljälläkymmenellä sentillä – ja toiset painomäärän mukaan. Molemmissa tapauksissa kassan hinnoitteluvaa'alle kolikoita kunnes näyttöön tuli sopiva hinta tai paino.

Kuva: Eeva-Maija Pulkkinen

Avajaispäivän jälkeen kioskki oli avoinna tiistaista sunnuntaihin 11–18, aina silloin kun *Kuvan Kevät* -näyttely oli auki. Itse toimin myyjänä keskiviikosta sunnuntaihin, mutta tiistaipäiviksi olin palkannut opiskelukaverini Fanny Ehnvallin, jotta ehtisin levätä ja hoitaa muitakin asioita reilut kolme viikkoa kestäneen projektin aikana.

Päivät *Rahakiskalla* olivat erilaisia. Joinain päivinä ohikulkijoita, kyselijöitä ja asiakkaita oli enemmän, toisina päivinä oli hiljaisempaa. Kuitenkin vain yhtenä päivänä

myyntisaldo jäi nolnaan. Muina päivinä myyntimäärät vaihtelivat parista sadasta grammasta kolmeen kymmeneen kiloon. Asiakkaiden kirjo ulottui lapsiperheistä ja kulttuurinharrastajista jopa yrittäjäkolleegoihin ja sisustajiin. Nykyaikaisen yrityksen tavoin olin tehnyt *Rahakiskalle* Facebook-sivun, jolla julkaisin päivittäisen kilohinnan sekä muuta markkinointimateriaalia. Facebookin kautta yhteyttä ottikin eräs turkulainen herra, joka oli saanut idean kolikkopäällysteisestä wc:n lattiasta ja

tiedusteli mahdollisuutta ostaa isomman määrän kerralla. Ennätysmyynti syntyi päivänä, jona kyseinen sisustaja osti ensin 18 kiloa ja sitten kahvilanpitäjä Tennispalatsista teki tarjouksen 10 kilon ostamisesta, mikäli saisi kaupanpäälliseksi akryylikuution.

Monet ohikulkijat pysähtyivät ihmettelemään kioskia, ja osa heistä uskaltautui myös juttusille. Usein toistuvia kysymyksiä olivat pohdinnat siitä, miksi olen myymässä rahaa, voiko tämä olla kannattavaa yritystoimintaa tai olisiko kolikoiden metalli kilohinnaltaan päivän myyntihintaa arvokkaampaa. Yritystoimintanäkökulmasta esitettyihin kysymyksiin pyrin vastaamaan yritystoiminnan logiikasta käsin, esimerkiksi sanomalla, että perustin kioskin, koska tällainen puuttui markkinoilta. Jos keskustelu jatkui tai alunperin alkoi perimmäisen kimmokkeen ihmettelystä, kerroin, että halusin tällä oudolla kioskillä herätellä ihmisiä pohtimaan rahan olemusta. Jotkut kysyivät suoraan, onko kyseessä taideteos ja heille vastasin kiertelemättä, että tämä kioski oli osa *Kuvan Kevät 2017* -näyttelyä.

Yksi usein sekä *Rahakiskalla* että *Is It Worth It?* -teoksen äärellä toistunut kysymys oli, että mistä olin saanut sellaisen määrän kolikoita. Olin hankkinut kolikot alunperin *Is It worth It?* -teosta varten. Aluksi olin käynyt kysymässä tavallisista pankkikonttoreista, voisiko heiltä vaihtaa isomman määrän rahaa yhden sentin kolikoiksi. Pankkikonttoreissa se ei onnistunut, mutta sain vinkin kysyä asiaa Rahapajalta. Rahapajaltakin kuitenkin vastattiin, ettei heillä ole sellaisia määriä yhden sentin kolikoita, koska Suomessa niitä ei käteiskassoihin tarvita. Seuraavaksi laitoin sähköpostia tallinnalaisiin pankkeihin. Muutamasta pankista kerrottiin, että yhden sentin kolikoiden vaihtaminen olisi mahdollista, mutta isomman määrän ollessa kyseessä tilaus olisi tehtävä etukäteen, jotta pankki voisi tilata paikan päälle tarvittavan määrän kolikoita. Tein menekkilaskelmat, ilmoitin tarvittavan määrän pankkiin, järjestin auton sekä kuljettajan mukaan rahanhakumatkalle ja varasin laivamatkan.

Kuva: Sanna Hirvonen

Paneelikeskustelijat valmistautumassa. Niina Bergring, Patrizio Lainà, Jaana Hirsikangas ja Marika Lohi.

PANEELIKESKUSTELU ”MITÄ RAHA TEKEE?”

Järjestin myös paneelikeskustelun osana lopputyönäytelyn oheisohjelmistoa. Keskustelu pidettiin Helsingin taidemuseon HAM-salissa keskiviikkona 17.5. Nimesin paneelikeskustelun otsikolla ”Mitä raha tekee?”, koska itselleni oli opinnäytteeni edetessä alkanut hahmotua ajatus rahasta aktiivisena elementtinä, joka muovaa käyttäjänsä ja tapahtumaketjuja ja joka vaikuttaa yhteiskuntien rakenteisiin. Keskustelijoina päätin kutsua henkilöitä, joilla olisi mahdollisimman erilaiset lähtökohdat rahan tarkasteluun. Lopullinen kokoonpano oli: työeläkeyhtiö Veritaksen sijoitusjohtaja Niina Bergring, Talusdemokratia ry:n¹⁰ puheenjohtaja Patrizio Lainà, Ehta Raha -osuuskunnan¹¹ rahoitus- ja talousneuvoja Marika Lohi sekä Naisten Pankin¹² koordinaattori Jaana Hirsikangas. Olisin halunnut löytää keskusteluun mukaan myös henkilön, jolla olisi kokemusta rahajärjestelmän ulkopuolella elämisestä. Sainkin yhteyden kahteen sellaiseen ihmiseen, Lasse Nordlundin ja Tomi Astikaisen. Useamman vuoden Pohjois-Karjalassa omavaraisesti elänyt Lasse Nordlund ei kuitenkaan voinut tulla keskustelijaksi, koska toukokuussa hänen kaikki aikansa oli varattu toukotöihin. Ilman rahaa maailmalla lähes neljä vuotta matkustanut ja siitä kirjan kirjoittanut Tomi Astikainen puolestaan oli asettunut Sri Lankaan eikä siksi ollut käytettävissä.

10 Suomen Talusdemokratia ry on yhdistys, jonka tavoitteena on nostaa esiin nykyisen, velkaperustaisen talousjärjestelmän epäkohtia ja lisätä tietoutta kestävästä ja demokraattisista vaihtoehdoista (*Suomen Talusdemokratia ry* 2017).

11 Osuuskunta Ehta Raha on osuustoiminnallinen yritys, joka toteuttaa joukkorahoituskampanjoita, tarjoaa talousneuvontaa sekä kirjanpito- ja palveluita. Ehta Rahan tavoitteena on olla rakentamassa läpinäkyvää ja eettistä taloutta, joka tähtää voitontavoittelun sijaan ihmisten ja maapallon tarpeisiin vastaamiseen (*Mikä on Osuuskunta Ehta Raha?* 2017).

12 Naisten Pankki on vapaaehtoisuusjärjestö, joka koostuu vapaaehtoisista sekä lukuisista osakkaista ja lahjoittajista. Naisten Pankin varoja hallinnoi ja hankkeet toteuttaa Kirkon Ulkomaanapu. Lahjoitusten käyttökohteita ovat mm. naisten taloudellista toimeentuloa, osaamista ja oikeuksia parantavat hankkeet, pienlainat, ammatikoulutus ja muu yrittäjyyteen tähtäävä toiminta (*Mikä on Naisten Pankki?* 2017).

Paneelikeskustelijoille lähetin etukäteen pohdittavaksi kysymyslistan aiheista, joita olin ajatellut käsitellä paneelissa: Miten raha syntyy? Millainen rooli rahalla on yhteiskunnassamme? Minkälaisiin tapahtumaketjuihin raha osallistuu? Voiko rahalla tehdä hyvää/ pahaa?

Tilaisuudesta jäi mieleeni päällimmäisenä se, että kaikki keskustelijat pitivät eettisyyttä ja läpinäkyvyyttä tärkeänä silloin, kun toimitaan rahan parissa. Rahoitus- ja talousneuvoja Lohi oli pohtinut kollegoineen rahoitusalan läpinäkyvyyttä jopa niin perusteellisesti, että he olivat kehitelleet alkusanoilla¹³ eli eräänlaisella selkokielellä kirjoitetun selityksen rahan läpinäkyvyydestä:

Olet kaukana. En näe sinua. Tahdon nähdä, että se mitä teet on totta ja tahtoo hyvää kaikille ihmisille.

Tämä jäi mieleeni, koska selityksessä korostui hyvän tekeminen – täydellinen vastakohta sille kommentille, joka aikoinaan sysäsi liikkeelle oman prosessini rahan tutkimiseksi.

Hirsikankaan puheenvuoroista mieleeni jäi rahan merkitys mahdollistajana. Naisten Pankin välittämät pienet lainat tuovat kehitysmaiden köyhissä kylissä naisille itsenäisyyttä ja auttavat heitä tulemaan nähdyiksi omissa yhteisöissään, kun he lainan turvin voivat perustaa pieniä yrityksiä. Bergring ja Lainà toivat molemmat esiin ajatusta, että lapsille ja nuorille pitäisi opettaa enemmän siitä, mitä raha on. Lainàn mukaan Talusdemokratia ry on suunnittelemassa kouluvierailuja tämän idean edistämiseksi. Bergring puolestaan heitti ilmaan ehdotuksen rahaa käsittelevän lastenkirjan tekemisestä ja ilmoittautui vapaaehtoiseksi avustajaksi, jos joku tällaiseen projektiin ryhtyisi.

13 Metodi, jossa käsitteet pyritään aukikirjoittamaan kaikista kielistä löytyvän 65 sanan avulla. Torkki & Vanhatalo 2014.

RAHA TAIDETEOSTEN AIHEENA JA MATERIAALINA

Rahaa on viime aikoina taiteessaan käsitellyt esimerkiksi Timo Takala teoksessaan *Raha* (2015). Takala louhi itse teosta varten tarvittavan määrän rautamalmia ja jalosti sen metalliksi, josta kaiversi yhden sentin kolikon¹⁴. Teos pohtii kiinnostavasti rahaa esineenä ja siihen liitettyjä arvoja. Jos olemme tottuneet katsomaan kolikkoa tai seteliä vain sen rahallisen arvon kautta, kuinka paljon työtä, taitoa ja materiaalia jätämme huomioimatta? Käykö samalla tavalla myös muiden asioiden kohdalla, joita tarkastelemme vain rahallisten määreiden kautta?

Taideteoksen materiaalina on käyttänyt rahaa – kyseisessä tapauksessa seteleitä – muun muassa Noora Schroderus. Esimerkiksi teoksessaan *The Bank Note Series* (2014–2015) Schroderus oli koristekirjonut langoilla eri maiden seteleissä oleville hahmoille näyttäviä kampauksia¹⁵. Kampausten runsaus ja leikkisät yksityiskohdat loivat humoristisen kontrastin merkkihenkilöiden vakavailmeisten poseerausten kanssa ja tuntuivat heittävän ilmaan kysymyksen: Onko tässä kaikessa sittenkin kyse leikistä?

OSALLISTAVA TAIDE

Monet teoksistani perustuvat siihen, että yleisö pääsee mukaan tekemään: *Haluan nähdä muutakin* -projektin pysäkkimainostilat vuokrattiin yhdessä, *Kotivalot*-installaation¹⁶ jäälyhdyt tehtiin yhdessä ja *Aleksanterinkadun*

14 Takala, T. 2017.

15 Schroderus 2017.

16 *Kotivalot* oli Valtion taideteostoimikunnan tilaama yhteisöllinen performanssi, jossa pidin viiden päivän ajan jäälyhtytyöpajaa Mikkelin torilla helmikuussa 2017. Jäälyhtypaja oli avoin kaikille ohikulkijoille ja lisäksi sinne oli erikseen kutsuttu mm. koulu-

*tiistaikerhon*¹⁷ kävelyperformanssit syntyivät yhdessä yleisön kanssa. Myös osassa opinnäytetyöni teoksista yleisö oli kutsuttu osallistumaan. Installaatioissa *Mitä raha on?* yleisölle tarjottiin mahdollisuutta kirjoittaa esitettyyn kysymykseen oma vastauksensa ja kiinnittää se seinälle. *Rahakiska*-teoksessa puolestaan yleisön osallistuminen oli rahaostosten tekemistä tai myyjälle juttelua. Jonkinlaista osallistumista oli sekin, että näyttelykävijät saivat kävellä *Is It Worth It?* -teoksen kolikoiden päällä ja halutessaan järjestellä ja korjata kolikkorivejä.

Taidehistorioitsija Claire Bishop näkee osallistumiseen perustuvassa taiteessa kahdenlaista traditiota: fyysisesti osallistavat teokset ja sosiaalisesti osallistavat teokset. Fyysisesti osallistavia ovat esimerkiksi teknologiaa hyödyntävät interaktiiviset teokset. Fyysisesti osallistaviin voisi mielestäni lukea myös kolikkoinstallaationi, vaikka kyseisessä teoksessa osallistuminen olikin enemmän sivuroolissa. Bishopin mukaan sosiaalisesti osallistavissa taideteoksissa taiteilija jäljittelee teoksellaan arjen sosiaalisia muotoja tuodakseen taiteen lähemmäs jokapäiväistä elämää. Esimerkkeinä Bishop mainitsee mm. tanssimisen Adrian Piperin teoksissa ja Joseph Beuysin poliittiset keskustelut.¹⁸

Sosiaalisesti osallistavien teosten päämäärä ei kuitenkaan välttämättä ole pelkästään arjen sosiaalisten muotojen jäljitteleminen. Esimerkiksi teoksessaan *Funk Lessons*

laisia ja eläkeläisten liikuntaryhmiä.

17 *Aleksanterinkadun tiistaikerho* oli viikottain toistuva performanssi, jossa reilun vuoden ajan (2012–2013) joka tiistai kello kuudelta kuljettiin yhdessä päätetyllä kävelytyylillä Aleksanterinkatu päästä päähän. Kutsuin osallistujia mukaan Facebook-sivujen kautta sekä sähköpostilistoilla ja Helsingin sanomien menovinkkipalstalla.

18 Bishop 2006, 10.

(1982–1984) Adrian Piper ei kutsunut yleisöä funk-tanssitunnille pelkästään opettaakseen heille funk-in askelia, vaan hän halusi tanssikokemuksen kautta herätellä korkeakulttuuriin tottunutta yleisöään tutustumaan mus-tan työväenluokan kulttuuriin ilman pelkoa tai häpeää¹⁹. Piper uskoi, että musiikin ja rytmin kokeminen oman kehon kautta auttaisi tämän ymmärryksen lisäämisessä. Joseph Beuysin *Bureau for Direct Democracy* (1972) Docu-menta 5:ssa oli toimistohuonetta jäljittelevä tila, jossa Beuys oli päivittäin läsnä ja keskusteli näyttelyvieraiden kanssa suorasta demokratiasta tavoitteenaan muuttaa yhteiskuntaa²⁰. Dirke Schwarzen seuraaman yhden päivän aikana tilassa kävi yhteensä 811 vierasta, joista 35 esitti kysymyksiä tai osallistui keskusteluun. Kysymykset käsit-telivät suoran demokratian lisäksi myös Beuysin asemaa osana taideinstituutiota²¹.

Myös *Rahakiskassa* voi nähdä sosiaalisen osallistamisen elementtejä. Vaikkei vastaavaa rahanmyymisen konseptia ole valmiina kulttuurissamme, kioskin käsite on yleisesti tunnettu ja teoksen sijoituspaikka auttoi ohikulkijoita lu-omaan nopean tulkinnan oletetuista sosiaalisista käyttäy-tymisnormeista. Suurin osa ohikulkijoista tuntui tulkitse-van *Rahakiskan* ensin kioskiksi ja vasta myöhemmin – jos ollenkaan – taideteokseksi, ja vuorovaikutus tapahtui lähes jokaisella kerralla ikään kuin myyjän ja asiakkaan välillä. Minua tällainen arkisen rajamailla työskentely kiehtoo, koska se rikkoo illuusion siitä, että asioiden kuu-luu aina olla tietyllä ”normaalilla” tavalla. Osallistavuus ja totuttujen sosiaalisten muotojen hyödyntäminen avaa

mahdollisuuden henkilökohtaisiin kohtaamisiin. Teok-sesta tulee hetkeksi konkreettinen osa katsojan ajatuksen-kulkua, jos hän esimerkiksi aloittaa keskustelun tai pohtii ostoksen tekemistä.

TAITEILIJAN OSANA TAIDETEOSTA

Oma roolini taideteoksessa läsnä olevana taiteilijana ei ole minulle itsetarkoitus. Esimerkiksi *Rahakiskassa* tarkoitukseni ei ollut ohjata katsojan huomiota taiteilijan kohtaamiseen vaan siihen absurdiin tilanteeseen, jossa ar-voltaan mitätön raha on asetettu myynnin kohteeksi. Teos oli yhtä lailla todellinen niinäkin päivinä, kun myyjänä oli joku muu. Katsojat eivät myöskään lähtökohtaisesti tienneet, että kioskin myyjänä oli yleensä teoksen luoja. Joissakin katsojien kanssa käydyissä keskusteluissa tämä olikin yksi esiinnoituksesta kysymyksistä: ”Oletko sinä teoksen tekijä?”

Minulle oli kuitenkin luonteva ja käytännöllinen valinta olla *Rahakiskan* pääasiallisena myyjänä itse. Jonkun toisen palkkaaminen koko ajaksi olisi mielestäni tuonut teokseen uusia, käsitteellisiä tasoja. Taiteilijaa korostavan asetelman välttämiseen liittyy myös se, että olin etukäteen päättänyt, etten signeeraa myymiäni rahapusseja. Halusin, että *Raha-kiskalla* mahdollisesti tapahtuvissa ostoissa kolikot pysy-vät kolikoina eivätkä muutu keräiltäviksi taide-esineiksi.

19 Piper 2006, 133–134.

20 Beuys & Schwarze 2006, 120–124.

21 Ibid.

Lopuksi

Työskentelyprosessi on avannut minulle paljon uusia näkökulmia rahaan sekä yksityisenä että yhteiskunnallisena ilmiönä. Yksilötasolla raha näyttää kytkeytyvän vahvasti turvallisuudentunteeseen ja kokemukseen osallisuudesta, itsenäisyydestä sekä omasta asemasta vallitsevassa yhteiskuntajärjestelmässä. Toisaalta se tuo valtaa, etäännyttää ja muokkaa suhteitamme kanssaeläjiin. Tomi Astikainen tuo kirjassaan *Miten elää ilman rahaa* (2015) kiinnostavasti esiin sen, miten rahatta eläminen ja ns. lahjatalous²² tuottaa kiitollisuudentunnetta. Tämä sai minut pohtimaan, että vahvistaako rahaan perustuva vaihtotalous puolestaan ”minulle kuuluu” -asennetta ja illuusiota elämän täydellisestä kontrollista. Toki Astikaisen kokeilema elämäntapa on radikaalisti erilainen kuin länsimaisen keskivertoihmisen elämäntapa, ja siirtyminen siihen edellyttää lähtökohtaisesti hyvin erilaista elämäntapa-asennetta, joten kiitollisuudentunteen lisääntyminen ei välttämättä johdu vain rahatta elämisestä. Ehkä oleellisin kysymys yksilön ja rahan suhteessa onkin se, että tiedostaako yksilö, minkälaisilla tasoilla raha vaikuttaa omaan käyttäytymiseen ja millaisia merkityksiä siihen tietoisesti tai tietämättään heijastaa.

Yhteiskunnallisena mekanismina rahaa tarkastellessani olen huomannut, että monet – itseni mukaanluettuna –

22 Astikainen käyttää kirjassaan sanaa ”lahjatalous” kuvatesaan ”anna hyvän kiertää” -periaatteeseen perustuvaa elämäntyyliä. Rahattomana maailmaa kiertäessään hänen antamansa ja saamansa lahjat olivat todella lahjoja – ilman kahlitsevia oletuksia vastalahjoista. Lyhyiden kohtaamisten aikana ei yleensä ollut aikaa jäädä odottamaan tai antamaan vastalahjoja. Astikainen 2015, 179.

näyttävät oletttavan, että vallitseva rahajärjestelmä olisi kuin luonnonlaki, joka on aina toiminut juuri sillä tavalla kuin se nyt toimii eikä voisi olla toisenlainen. Olen kuitenkin oivaltanut, että nykyinen rahajärjestelmä on yhtä lailla ihmisten luoma sopimusrakennelma kuin esimerkiksi valtio, liikennesäännöt ja kieli. Samalla tavalla kuin kieli tuottaa merkityksiä ja muovaa ajattelua, rahajärjestelmänkin tuottaa tietynlaista ajattelua, joka heijastuu sekä yksilöiden että valtioiden toimintamalleihin.

Prosessin aikana olen havahtunut myös siihen, miten monia eri mittaluokkatasoja rahajärjestelmässämme on – jo pelkästään yksilötasolla. (Valtioiden ja yritysten budjetit ovat luonnollisesti eri mittaluokassa kuin yksityishenkilöillä.) Arjessa esimerkiksi palkkoihin, ruoan ostamiseen tai asumiskustannuksiin käytetty raha on hyvin ”konkreettista rahaa”, ja sellaisten summien parissa askartelee suurin osa ihmisistä. Kuitenkin Suomessakin on sijoituspankkeja, joiden yksityishenkilöille suunnattujen palvelupakettien edellytys on vähintään 300 000 euron sijoitusvarallisuus²³. Toisin sanoen palvelut on suunnattu vain sellaisille ihmisille, joiden maailmassa rahalla ei ole enää niin konkreettisia mittasuhteita: ylimääräisen 300 000 euron näkökulmasta ei ehkä ole merkitystä, kuluuko lounaaseen 10 euroa vai 30 euroa tai asumiseen 1000 vai 2000 euroa kuukaudessa. Sijoitus- ja porssi-

23 Esim. EVLI-pankin Private Banking -palvelu: ”Kattava ja henkilökohtainen palvelumme on tarkoitettu yli 300 000 euron sijoitusvarallisuuden omaaville.” *Private Banking* 2017.

maailmassa 300 000 euroa on yleensä vasta aloitussumma. Nollien lisääntyessä määrät muuttuvat yhä abstraktimiksi ja summille on yhä vaikeampi hakea vertailukohtaa ”konkreettisesta” maailmasta.

Merkittävin kysymys rahasta yhteiskunnallisena mekanismina onkin mielestäni se, että ovatko rahajärjestelmämme pelisäännöt yhtä reiluja kaikille eri mittaluokan toimijoille ja tunnetaanko pelisäännöt – tai sääntöjen luomisen logiikka – yhtä hyvin kaikilla eri mittaluokkatasoilla? Tällä hetkellä on todennäköisesti helpompaa hankkia tietoa rahajärjestelmästä sekä sen mekanismien hyödyntämisestä 500 000 euron sijoitusvarallisuudella varustettuna kuin ilman ylimääräistä varallisuutta.

Taiteilijan näkökulmasta raha on antoisa tarkasteltava – välillä jopa runsaudenpulaa aiheuttava aihe. Opin-
näyteprosessi on vahvistanut näkemystäni siitä, että taiteen keinoin voi hedelmällisesti tarkastella myös rahan kaltaisia monimutkaisia yhteiskunnallisia ilmiöitä. Uskon, että opinnäytteen jälkeisessäkin työskentelyssä jatkan rahaan ja yhteiskuntaan kietoutuneiden ilmiöiden tarkastelua.

Lähteet

Astikainen, Tomi 2015. *Miten elää ilman rahaa*. Helsinki: Into.

Beuys, Joseph & Schwarze, Dirk (2006) Report on a Day's Proceedings at the *Bureau for Direct Democracy*. Teoksessa *Participation*. Toim. Claire Bishop. London: Whitechapel; Cambridge, MA: MIT Press, 10–17.

Bishop, Claire 2006. Viewers as Producers. Teoksessa *Participation*. Toim. Claire Bishop. London: Whitechapel; Cambridge: MIT Press, 120–124.

Karhunen, Saara 2017. *Mansikoita hinnalla millä hyvänsä?* <http://www.valtiontaideteostoimikunta.fi/blogi/mansikoita-hinnalla-milla-hyvansa/> (haettu 26.9.2017).

Karvonen, Otto 2017. *Finnish traditional Islamic bread*. <http://www.ottokarvonen.com/main/index.php/action/finnish-traditional-islamic-bread> (haettu 26.9.2017).

Mikä on Naisten Pankki? <https://www.naistenpankki.fi/tietoa-meista/mika-on-naisten-pankki/> (haettu 26.9.2017).

Mikä on Osuuskunta Ehta Raha? <http://www.ehtaraha.fi/tietoa-meista/> (haettu 26.9.2017).

Piper, Adrian (1983-85) Notes on Funk, I-II. Teoksessa *Participation*. Toim. Claire Bishop. London: Whitechapel; Cambridge: MIT Press, 130–134

Private Banking 2017. <https://www.evli.com/fi/varainhoito/private-banking.html> (haettu 26.9.2017).

Roos, Jonni 2016. *Minkä uskontokunnan kananmunia sinä ostaisit?* <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2016/09/26/minkauskontokunnan-kananmunia-sina-ostaisit> (haettu 26.9.2017).

Schroderus, Noora 2017. *Noora Schroderus*. <http://www.nooraschroderus.com/>

Suomen Talousdemokratia ry. http://www.talousdemokratia.fi/?q=talousdemokratia_ry (haettu 26.9.2017).

Takala, Pilvi 2017. *Pilvi Takala – Real Snow White*. <http://pilvitakala.com/real-snow-white/> (haettu 26.9.2017).

Takala, Pilvi 2017. *Pilvi Takala – The Trainee*. <http://pilvitakala.com/the-trainee/> (haettu 26.9.2017).

Takala, Timo 2017. *Making Money*. <http://www.timotakala.info/making-money/> (haettu 26.9.2017).

Torkki & Vanhatalo 2014. *Mitkä 65 sanaa?* <http://www.65sanaa.fi/> (haettu 26.9.2017).

Kuva: Tekla Inari